

Előszó

A vallásszabadság, a jog arra, hogy szabadon alakítsuk ki a világnézetünket, az ember természetes igénye, az emberi jogi katalógusba pedig az elsők között került be. A magyar történelem szép példákat adott Európának a vallási béke, tolerancia, szabadság tekintetében, de a 20. század viharai nyomán a modern emberi jog tartalmának és körvonalainak meghatározása a rendszerváltozás után kiépülő alkotmányos jogállamban új feladatot jelentett, amely korábban ismeretlen kérdések megválaszolását is igényelte. A vallás szerepe a szekuláris Európában folyamatosan újraértékelődik. A valószínűleg semleges állam Magyarországon a hívek és egyházak számára mégis előrelépést jelentett, a szabadság megélésének lehetőségét nyitotta meg, egy ideológiavezérelt, az eltérő nézeteket üldöző állami berendezkedés pusztítása után. Ekkor még a történelmi egyházak társadalmi szerepe, a hit közéleti relevanciája, az elkobzott vagyon visszajuttatásának dilemmája és az új vallási közösségek alapítása körül alakultak ki éles viták, de senki nem gondolt arra, hogy a vallási meggyőződés szabadságának biztosítása Magyarországon biztonsági problémaként jelentkezhet. Európa egyes, más részein a radikális iszlám előretörése előtt sem volt ez elképzelhetetlen – gondoljunk csak a sok áldozatot követelő északír konfliktusra –, de európai szintű problémaként a vallás és biztonság kérdése nem volt jelen.

Európa azon nyugalma, amelyet a vasfüggöny lebontása és az ikertornyok leomlása közötti bő évtizedben élvezett, a múlté. Ahogy Schanda Balázs fogalmaz ebben a kötetben közölt tanulmányában, a szabadság visszanyerése miatti eufória elmúlt Magyarországon is. Sokan félnek és valós veszélyek leselkednek ránk.

Örök kérdés Európa (tágabban a „nyugati civilizáció”) jövője, az itt élő emberek közötti együttműködés elveinek meghatározása. A keresztény hívek és egyházak a szekularizáció túlhajtásaitól, a természet törvényeinek erőszakolt felülírásától és a vallási meggyőződés közéletből való kiszorulásától tartanak, a laicizmus támogatói pedig a történelmi egyházak politikai térnyerését gondolnák veszélyesnek, amely a hívek számának csökkenésétől függetlenül is bekövetkezhet. Miközben a szekuláris, demokratikus, nyitott és valószínűleg semleges állam értékei nem vitathatók, a kontinens keresztény gyökerei, hagyományai, mai életünket is meghatározó sajátosságai védendő értékek, és nem a múzeumokban való megőrzés céljából, hanem alapvető, sorsdöntő, identitásbeli kérdésként kezelve azokat.

A szekularizmus hívei a kereszténységben is látnak – ha nem is közvetlen biztonsági kockázatot, de – az együttélés általuk ideálisnak tekintett szabályrendszerét veszélyeztető erőt. Egy történetet mesélek el erről, összességében egy jelentéktelen mozzanatot, amely azonban mégis rávilágít ennek a félelemnek a mélységeire. A magyar média-törvény körüli európai viták forgatagában, 2011 táján egy nemzetközi delegáció érkezett Budapestre, hogy az Európa Tanács megbízásából jelezzék aggályaikat a magyar szabályozással kapcsolatban. A szakértők a magyar jogszabály általuk lefordított angol nyelvű szövegét elemezték ki. A tárgyalás sokadik órájában az egyik szakértő felhánytorgatta, hogy a törvény egyik rendelkezése szerint „nem tehető közzé olyan

médiatartalom, amely súlyosan károsíthatja a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését”. Az általuk használt fordítás azonban a „lelki” szót „spiritual”-ként fordította angolra. A hibát a fordító követte el, aki nem vette észre, hogy a magyar szöveg az Európai Unió médiairányelve egyik rendelkezésének az implementálását hajtotta végre. Az irányelv hivatalos, angol szövege a gyermekek *intellectual, psychological, moral or physical* fejlődéséről szólt. A magyar törvény „lelki”-je tehát az eredetiben *psychological*. Mondhatnánk, ez nem nagy ügy, gyorsan tisztázható félreértés. De az egyértelmű, világos megrökönyödés, amely a szakértő arcán tükröződött, arra mutatott, hogy a delegáció attól tart, a magyar jogalkotó a gyermekek spirituális életét és fejlődését védi. Onnan pedig – gondolhatták – egy lépés egyes vallási meggyőződések kiemelt védelme, még egy az állam által meghatározott, kizárólagosan követhető meggyőződések vagy meggyőződések meghatározása, és akkor már igazán nincs messze az emberek vallási meggyőződésük miatti üldözése az állam kényszerítő hatalmával. Ez tükröződött ebben a zárt körben, sivár irodai környezetben zajló, furcsa vitában. Jó fél órába telt annak a megértetése, hogy a fordító hibát követett el. De a „spirituális” szó még utána is ott visszhangzott a falak között, mintha a pusztá kimondása is megidézett volna valami gonosz erőt.

A tömegek életét követelő merényletek és a nyomukban járó folyamatos veszélyérzet alighanem rádöbentették a kontinenst arra, hogy az igazi fenyegetést nem a keresztény egyházak, hanem a kellő kontroll nélküli bevándorlás és az Európában biztosított szabadságjogokkal élő radikális iszlám erősödése jelenti – az e szabadságot egyik fundamentumának tekintő európai életforma elleni támadások érdekében. És persze – ahogy jelen kötet is teszi – tekintsünk a nyugati civilizáció határain túlra is, meglátva azt, hogy a vallási konfliktusok és a keresztényüldözés egyáltalán nem tűnt el a világból, sőt nap mint nap újabb emberéleteket követel.

Ezzel együtt is, bár veszélyességük mértéke eltérő, mind az iszlám, mind a kereszténység a totális szekularizáció híveinek céltábláján szerepel. A vallások közéletről való kiűzetése nemcsak Európa biztonsági helyzetének erősödéséhez járulna hozzá, hanem beteljesítené a szekularizáció folyamatát is. De a vallásszabadság maga is európai alapérték, az egyházak részvétele a közügyek vitáiban, a közéleti szereplők vallási meggyőződésük által is formált cselekvése pedig elkerülhetetlen emberi sajátosság, amelynek során természetesen a semlegesség követelménye tiszteletben tartandó. Ugyanígy elkerülhetetlen annak felismerése, hogy a nyugati kultúra, civilizáció keresztény alapokra is – sőt, mindenekelőtt azokra – épült, az egyén szabadsága és a másik méltóságának tisztelete a modern Európában közmegegyezést élvező olyan alapvetések, amelyek elsősorban a krisztusi tanításokból származnak.

A vallás és biztonság kérdése tehát ugyan elkerülhetetlenné teszi, hogy a kereszténység és Európa viszonyáról is töprengjünk, de az egyes vallási meggyőződések államok általi kezelésében határvonalakat kell húzni. Az állami semlegességet nem feladva is elkerülhetetlen, hogy más jelentőséget tulajdonítsunk a társadalomban a kereszténységnek és más vallásoknak. A társadalmakat meg kell védeni az erőszaktól vagy szabadságuk bármiféle szükségtelen és aránytalan korlátozásától, de az erre leselkedő veszélyek nem azonos mértékben származnak az egyes vallási közösségektől.

Jelen kötet szerteágazó, sokoldalú tanulmányai ezeket a kérdéseket járják körbe, felvillantva a komplex problémakör egy-egy szeletét. Sokat fogunk még erről a jövőben is beszélgetni és vitázni. Biztos vagyok benne, hogy a tisztelt Olvasó szilárd alapokat kap ezen beszélgetésekhez, ha áttanulmányozza ezt a kötetet.

Budapest, 2020. április 16.

Koltay András
rektor
Nemzeti Közszolgálati Egyetem